

Zondag 27 juni 2021

'De vrouw aan de bron'

Schriftlezing: Johannes 4: 1-42

Waar het over gaat

Welke invalshoek kiezen we vanmorgen bij het verhaal van de ontmoeting van Jezus en een Samaritaanse vrouw? Mijn eigen nieuwsgierigheid bij het verhaal van vanmorgen werd snel gewekt toen ik ergens las dat het in dit verhaal gaat om een *geloofsweg*, met verschillende etappes. Hoe zit dat dan? Wat zijn dan die etappes? En zijn dat stadia die wij ook kunnen meemaken? Daar zal het vanmorgen over gaan.

Overweging

In het verhaal van vanmorgen raakt Jezus in een diep gesprek met een Samaritaanse vrouw.

Dat dat gesprek tot stand komt is iets bijzonders.

Om te beginnen: was het in die tijd wel helemaal kosher dat een man en een vrouw zo met elkaar in contact kwamen als in dit verhaal gebeurt?

Maar nog meer, Jezus is een Jood en de vrouw is een Samaritaanse.

Voor de hoorders die niet helemaal op de hoogte waren van de situatie in Palestina voegt Johannes als opmerking toe: *'Joden gaan niet met Samaritanen om'*.

Dit gesprek had dus eigenlijk niet mogen plaatsvinden.

Dat taboe wordt hier doorbroken.

Het is trouwens ook in het volle daglicht – ja op het heetst van de dag – dat dit alles zich afspeelt.

Een totaal andere situatie dus dan in het vorige hoofdstuk toen Jezus in gesprek kwam met Nikodemus, een Farizeeër, één van de Joodse leiders.

Dat gesprek vond plaats in de nacht, in het donker.

Dat gesprek leverde niets op, het bleef steken in misverstanden.

Maar het gesprek tussen de vrouw aan de bron en Jezus levert wèl wat op, ondanks alle misverstanden die ook in dat gesprek te vinden zijn.

Het gesprek levert zéker wat op.

Dat is in de laatste zin te vinden waar een groot aantal stadsgenoten van de vrouw tot de belijdenis komt dat Jezus werkelijk de redder van de wereld is.

Die Samaritanen ontdekken iets nieuws. Dat Jezus werkelijk de weg naar de Vader is, voor heel de wereld, voor iedereen die hier vertrouwen aan durft te geven – en de

vrouw aan de bron – wij weten haar naam niet eens... - is één van de eerste getuigen daarvan.

Zij zet het allemaal in beweging.

Zij is de eersteling van een grote oogst die volgt.

Zij is ahw de apostel van de Samaritanen.

Johannes laat zo aan één voorbeeldverhaal zien wat hij inmiddels overal om zich heen heeft gezien, namelijk dat het goede nieuws over Jezus begonnen is aan een *universele*, een wereldwijde tocht.

De eerste etappe daarvan is het gebied dat tussen Judea en Galilea ligt, Samaria.

Er staat: om van Judea naar Galilea te komen *moest* hij door Samaria heen.

Is dat wel echt zo, dat moeten?

Een wetsgetrouwe jood had het er voor over om vele extra kilometers te maken om Samaria maar te omzeilen.

‘Samaritaan’ was in die dagen een scheldwoord.

Het is of Jezus van dit alles niets weet. Of zich er niets van aantrekt.

Er staat: hij *moest* door Samaria heen.

Moest hij dat misschien van zijn hemelse Vader?

Was dit een ‘moeten’ om zo de gelegenheid te krijgen met de Samaritaanse vrouw in gesprek te geraken?

Moest hij dit doen omdat het nu eenmaal bij het DNA van de goede boodschap zou horen dat het voor ieders oor bedoeld is? –

Voor wie maar horen wil?

Voor iedereen die op zoek is naar God?

Voor iedereen die verlangt naar God?

‘*Verlangen*’, daarmee hebben we een heel belangrijk woord te pakken vanmorgen.

Dat woord staat weliswaar niet letterlijk in de tekst maar zit er echt onder.

De eerste scène van het verhaal speelt zich af bij de stad Sichar. Vlakbij de Jakobsbron.

De leerlingen zijn de stad in om eten te kopen.

Jezus is vermoeid en dorstig bij de bron gaan zitten.

Het is het heetst van de dag.

Als er een vrouw komt om water te putten vraagt hij haar om water.

Jezus is hier de vermoeide reiziger die verlangt naar vers water.

Dat is wat de vrouw van hem ziet.

Maar ze ziet nog meer. Ze ziet dat hij een Jood is.

Zij spreekt hem daarop aan: *hoe kun je dat vragen...?*

Joden gaan namelijk niet met Samaritanen om.

Die barrière lijkt geen enkele rol voor Jezus te spelen.

Alsof het de gewoonste zaak van de wereld is gaat hij met haar het gesprek aan.

Maar de vrouw zal het wel een merkwaardig gesprek gevonden hebben.

Want die vermoeide, dorstige reiziger heeft voor ze er erg in heeft de rollen helemaal omgedraaid.

Niet *zij* moet hem water putten, maar *hij* heeft iets dat nog veel en veel beter is, namelijk levend water.

Als je daarvan drinkt zul je nooit meer dorst hebben.

Dat water wordt in hem of haar die ervan drinkt tot een bron met water dat eeuwig leven geeft.

De vrouw is verbluft.

Net als Nikodemus die niet begreep wat 'opnieuw geboren worden' betekent snapt de vrouw niet goed waar Jezus het over heeft.

Ze denkt dat hij een soort tovenaars is: als dat water waar Jezus het over heeft echt zo is als hij zegt zal ze geen dorst meer hebben en hoeft ze niet meer op het heetst van de dag naar de bron te gaan!

Dat ziet ze natuurlijk wel zitten.

Inderdaad, Jezus maakt het haar best moeilijk.

Hij maakt zomaar de overgang van water om te drinken naar water als – ja als wat eigenlijk?

Het gaat over water in een diepere symbolische betekenis.

Maar beste Johannes, wat bedoel je daar eigenlijk mee?

Wat moeten wij ons er bij voorstellen?

Wat hebben wij hier concreet aan?

Welke ruimte wordt hier voor ons geopend?

Die vragen mogen wij best stellen.

Een antwoord wordt gegeven in de tweede scène van het verhaal.

Dat is waar Jezus opeens over kennis blijkt te beschikken over het leven van de vrouw.

Dat ze vijf mannen heeft gehad en degene met wie ze nu leeft is haar man niet.

Wat gebeurt hier precies?

We moeten nauwkeurig lezen.

Het leven van de vrouw is afwijkend. Dat zeker.

Maar alleen het blote feit wordt genoemd.

Er is geen spoor van een moraliserend vingertje te vinden.

Jezus veroordeelt haar niet.

Wat doet hij wel?

Hij confronteert haar met iets in haar leven dat wijst op een onvervuld bestaan.

Vijf, ja zes verschillende mannen heeft ze gehad.

Wat is hier allemaal gebeurd?

Welk onvervuld verlangen speelt hier?

Heeft ze in al haar relaties ooit iets kunnen proeven van levend water, van een leven in volheid?

Is er sprake geweest van een vorm van schuld? Alleen van die mannen? Of ook van haar?

Is haar leven eigenlijk voor iets anders bedoeld?

In deze tweede scène verschuift de rol van Jezus. Hij was eerst de vermoeide en dorstige reiziger. Zij kon hem iets geven. En de vrouw dacht dat hij een soort wonderdoener was.

Maar Jezus blijkt uit een ander hout gesneden.

Hij ziet haar werkelijk zoals ze is.

De vrouw noemt hem dan ook een profeet.

Zou deze profeet haar water kunnen geven waarmee haar leven werkelijk tot zijn bestemming komt?

Waar zitten wij zelf nu in dit verhaal...?

In de eerste scène kunnen we nog luisteren alsof het over anderen gaat. Niet over onszelf.

Maar de tweede scène nodigt ons uit om na te denken over ons eigen leven.

Over datgene waarin ons eigen leven ten diepste onvervuld blijft.

Het verhaal suggereert dat Jezus dat allang weet voordat wij het aan hem vertellen.

Hij weet het al. Hij benoemt het met liefde.

Hij weet het omdat hij met zijn hart kijkt.

Zoals deze week in onze nieuwsbrief stond: *‘alleen met je hart kun je goed zien. Het wezenlijke is onzichtbaar voor het oog’*.

Wat er tussen de vrouw aan de bron en Jezus gebeurt kun je benoemen als een ‘openbaring’.

Aan de vrouw gaat een licht op wie zij wezenlijk is – of kan zijn.

En daarin openbaart Jezus wie hij is: de messias. De gezalfde. Degene die het liefdevolle gelaat van God laat zien.

De vrouw benoemt dat ook: *‘ik weet dat de messias zal komen’*.

‘Zal komen’: een futurum.

Dat futurum wordt hier tot praesens: tegenwoordige tijd.

‘Ik ben het’ zegt Jezus.

Hij begon als vermoeide reiziger; hij werd gezien als een wonderdoener maar bleek een profeet te zijn. Nu is hij meer dan een profeet: de messias.

En met elke nieuwe openbaring van wie Jezus is komt de vrouw meer tot verstaan van zichzelf.

Zij begint als vrouw die opgaat in haar taak: scheppen van water. Haar attribuut is de kruik waarmee ze het water, het zware water draagt.

Vervolgens wordt zij gesprekspartner in een dialoog.

Daarna wordt ze uitgenodigd om na te denken over de vraag: ‘wie ben ik eigenlijk’?

En dan wordt ze degene aan wie Jezus zich openbaart: ‘ik ben het’.

Kennis van zichzelf en kennis van Jezus; kennis van zichzelf en kennis van God gaan hier gelijk op. Het een roept het ander op.

Verstaan wij onszelf dan verstaan wij God.

Verstaan wij God dan verstaan wij onszelf.

Jezus als ‘God met ons’ brengt ons tot de Vader en doet ons onszelf verstaan. Met alles wat wij zijn en alles wat wij nog niet zijn.

De tweede helft van het verhaal staat helemaal in het teken van wat er dan gebeuren kan, als het tot openbaring gekomen is.

Want wat doet de vrouw als de leerlingen arriveren, verbaasd dat Jezus met een vrouw in gesprek is?

Zij laat haar kruik staan. Ze is niet meer bezig met de taak die ze elke dag weer opnieuw moet doen.

De draait haar verleden, zoals duidelijk gemaakt door Jezus, letterlijk de rug toe.

Want ze laat de kruik staan om aan de mensen in de stad te kunnen vertellen wat haar is overkomen in de ontmoeting met Jezus.

De zware kruik water, als symbool van de last van het verleden, laat ze staan...

In tegenstelling tot Nikodemus in het vorige hoofdstuk en andere figuren in het Johannes-evangelie, komt zij wel in beweging, zij de Samaritaanse, zij een vrouw.

Na haar rol van waterdraagster en de rol van gesprekspartner krijgt ze nu de rol van getuige, van apostel.

Alles in het verhaal komt nu in beweging, in beelden van zaaien en maaien en oogsten.

Want zij heeft het aan haar laten gebeuren: gezien worden door God in de blik van Jezus.

Het gaat opeens heel snel in het verhaal, te snel.

Vandaar dat Johannes meldt dat Jezus op verzoek van de Samaritanen nog twee hele dagen bij hen blijft.

De openbaring moet nog landen.

Wat de vrouw heeft meegemaakt moet ook tot hún ervaring worden, maar dat kost wel tijd.

Soms hebben wij heel veel tijd nodig om te accepteren dat God ook werkelijk in óns leven, in óns kleine leven aan het woord wil komen.

Ook wij moeten tijd nemen. Soms kost het jaren om je werkelijk toe te vertrouwen aan Gods liefdevolle blik in Jezus.

Tot slot nog twee dingen. Er zit tweemaal een beweging in het verhaal.

In de eerste plaats gaat het *van een enkeling naar een grote groep*.

Van de vrouw aan de bron naar een groep, een stad, een volk.

Ieder van ons kan het middelpunt zijn van een wereldwijde cirkel.

Het twee is de beweging *van plaats naar persoon*.

Achter de strijd tussen Joden en Samaritanen zit ook de vraag: waar moet je God aanbidden? Op welke plaats?

Jezus zegt: *'er komt een tijd dat jullie noch op deze berg, noch in Jeruzalem de Vader zullen aanbidden'*.

Hoe zullen we dan wel aanbidden? Hoe weten we dat we goed zitten?

Het hele Johannes-evangelie getuigt er van dat de tegenwoordigheid van God in de wereld niet meer gebonden is aan een bijzondere plaats of aan een tempel. Het is gebonden aan een persoon.

Johannes nodigt ons uit om God alleen daar te zoeken waar het in de Geest van Jezus is.

Dan weet je: ik zit goed.

Hier is levend water te vinden.

Hier is het woord te vinden dat troost geeft, dat ons bevrijdt en ons opneemt in Gods vrede.

Laten we daarvan zingen!

Erik van Halsema

Gebruikte literatuur:

- Jean Zumstein, *Das Johannesevangelium* [K.E.K.]